

OSN a zabezpečování míru

Hans-Georg Ehrhart, Konrad Klingenburg: UN-Friedenssicherung 1985–1995. Analyse und Bibliographie. Demokratie, Sicherheit, Frieden, Band 99. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 1996, 397 stran, ISBN 3-7890-4323-0.

V řadě publikací *Demokratie, Sicherheit, Frieden*, vydávané Institutem pro výzkum míru a bezpečnostní politiky na univerzitě v Hamburku, vyšel rovněž svazek věnovaný úloze Organizace spojených národů v současné mezinárodněpolitické situaci při zajišťování bezpečnosti a míru. Tato publikace sleduje dva hlavní cíle: jednak chce umožnit seznámení s problematikou zabezpečování míru prostřednictvím Spojených národů, jednak se snaží podpořit výrazně rostoucí politický i vědecký zájem o danou problematiku pomocí ucelené bibliografie. Proto je celá publikace s výjimkou úvodu rozdělena na *část analytickou a bibliografickou*.

Hned v úvodu této knihy Eberhart Brecht charakterizuje roli a úkoly OSN po skončení studené války. V této souvislosti si všímá konkrétních nedostatků vzhledem k politickým záměrům zakladatelů této mezinárodní organizace i k možnostem systému kolektivní bezpečnosti. Přitom upozorňuje na nově vzniklé problémy (např. na rozpad států, na občanské války či na konflikty mezi Severem a Jihem), jakož i na potřebu, aby OSN na ně mohla pružněji reagovat. Jako dobrý příklad přizpůsobování OSN změnám v mezinárodním systému autor uvádí praxi „modrých baretů“.

Eberhard Brecht zdůrazňuje význam opatření k zajištění míru a principu spolupráce při jejich prosazování. Kladně hodnotí mírové mise, stejně jako proces dekolonizace a pokroky při prosazování lidských práv. Zároveň však poukazuje i na nedostatek účinných nástrojů pro zvládání mezinárodních konfliktů, na nutnost posilovat světové bezpečnostní organizace, aby byly skutečně funkční. Kromě toho seznamuje čtenáře s hlavními podněty pro reformu mezinárodního mírového systému ve vývoji po roce 1990, s důsledky některých neúspěchů mírových misí, s důležitostí faktické podpory všech členských států. Vysvětluje rovněž rozpor mezi požadavky kladenými na OSN a vůlí jednotlivých zemí finančně a materiálně tuto organizaci vybavit. Tento rozpor často způsobuje neúspěšnost zásahů Spojených národů.

Jedním z hlavních úkolů rozvoje mírového a bezpečnostního systému je též reforma Rady bezpečnosti OSN. Eberhard Brecht si v této souvislosti všímá i postojů Spolkové republiky Německo a cílů německé zahraniční politiky. Současnou fází vývoje OSN pak představuje ve vši složitosti, sleduje nejen pokles zájmu o její reformu mezi vlivnými západními státy, ale i rostoucí globalizaci problémů, jež vyžadují intenzivnější mezinárodní spolupráci. Pokud nebude využita šance dospět k nové kvalitě spolupráce v rámci vzrůstající dynamiky vývoje světové politiky, zvýší se nebezpečí štěpení globální mírové politiky.

Autor také srovnává efektivnost kolektivní bezpečnosti a kolektivní obrany. K hlavním funkcím kolektivní bezpečnosti patří mírové řešení konfliktů. „*Vyvrážování národů, systematické porušování lidských práv a agrese dokazují, že systém kolektivní bezpečnosti se nesmí zřít účinných sankcí.*“¹

Následující *analytická část* recenzované knihy obsahuje šest statí. V první z nich hledá Hans-Georg Ehrhart a Konrad Klingenburg odpovědi na otázku: Co je to peacekeeping? Pokoušejí se nastínit vývoj tohoto pojmu, změnu jeho obsahu i aktuální využití a s tím spojené problémy. Přitom autoři docházejí k závěru, že: „*Neexistuje přesná definice toho, co je to peacekeeping, ani Charta Spojených národů se o ní nezmiňuje, ačkoli je dosud nejúčinnějším nástrojem OSN pro zajišťování míru. Jeho mezinárodněprávní základnu tvoří vše-*

*obecný úkol OSN zabezpečovat mír a VI. kapitola Charty OSN o mírovém ukončení sporů.*²

I přes nejasnosti v definici zmíněného pojmu se do konce 80. let v praxi vytvořilo všeobecné chápání podstatných prvků peacekeepingu. Podle tohoto pojetí jde o mírovou intervenci „třetí strany“ (zpravidla OSN) za účelem zamezit konfliktům, řešit je či omezovat. Zásadním předpokladem přitom je nestrannost intervenující „třetí strany“ a souhlas všech stran zúčastněných na konfliktu.

V historickém přehledu pak autoři první stati recenzované knihy seznamují čtenáře s hlavními mírovými operacemi až do současnosti. Zároveň si všimají též systému kontroly mírových operací, způsobu jejich financování i konkrétního provádění. V této souvislosti charakterizují nejen úlohu Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, Severoatlantické aliance, ale též Západoevropské unie. Kromě toho analyzují rovněž příspěvek Německa v mírových akcích, německé bezpečnostní a mírové aktivity, a to i v souvislosti s vnitropolitickou situací Spolkové republiky Německo a s její zahraničněpolitickou koncepcí.

Významné jsou podle názoru autorů první stati rovněž důvody pro existenci peacekeepingu v současnosti a pro jeho uplatnění v budoucnu. „*Po rozpadu bipolární hegemoniální struktury mezinárodního systému nastalo období chaotických snah regulovat konflikty, jejichž počet vzrostl. Zatímco napětí mezi supervelmocemi zmizelo, vypukly nové či staré konflikty, dosud překryté protikladem mezi Východem a Západem.*“³ Z hlediska budoucnosti peacekeepingu pak autoři upozorňují na koncepční nevyjasněnost, na otázky nositele hlavní odpovědnosti, na přetrvávající anarchii v mezinárodním systému, kde často vítězí právo silnějšího.

V další stati recenzované publikace *Hans-Georg Ehrhart* studuje německou politiku v rámci Organizace spojených národů a vnitropolitickou diskuzi o přispívání Spolkové republiky Německo jako člena OSN k zajišťování míru. V této souvislosti představuje nejnovější politiku SRN, vývoj postojů jednotlivých politických stran, dopady nových požadavků na armádu i na názory obyvatelstva. Ukazuje rovněž složitou cestu vedoucí ke stabilnímu mírovému a bezpečnostněpolitickému systému. Zároveň zdůrazňuje nutnost vypracovat komplexní koncept nového peacekeepingu, jenž by obsahoval také novou doktrínu a institucionální inovace.

„*Diskuze uvnitř německé společnosti o budoucí účasti Německa při řešení krizí a konfliktů je ovlivňována válečnou minulostí země a poučením z ní vyplývajícím. Důsledkem je odmítání tradiční mocenské politiky, zvláště pak použití zbraní... Němci byli zvyklí zaujímat v NATO nižší postavení a být tím více chráněni. Tak se Spolková republika Německo vyvíjela v blahobytnou a vlivnou civilní moc.*“⁴

Autorem studie zabývající se mírovými operacemi v bývalé Jugoslávii je rovněž *Hans-Georg Ehrhart*, který zde nastínil zájmy a nástroje států tzv. kontaktní skupiny (tj. Spojených států, Ruska, Francie, Velké Británie a Německa). Kromě toho analyzuje rovněž úlohu velmocí, Severoatlantické aliance a Organizace spojených národů v bosenském konfliktu a otázky spojené s nasazením „modrých baretů“ jako nástroje OSN, jakož i důsledky těchto zkušeností pro bezpečnostněpolitickou spolupráci v Evropě. Ve všech případech konfliktů na Balkáně „*jde o problém mocenských nároků, menšin a hranic... Sledujeme-li konflikty v bývalé Jugoslávii, zřetelně vystupuje do popředí význam řešení bosenského konfliktu pro celoevropskou bezpečnost.*“⁵ Na základě Ehrhartovy analýzy konfliktu v bývalé Jugoslávii může čtenář jasně vidět, jak dlouhá cesta ještě zbývá k ustavení celkového kolektivního systému bezpečnosti.

V další studii *Konrad Klingenburg* zkoumá příčiny ztroskotání „robustních“ mírových operací OSN v Somálsku. Uvedená mise se dnes stala symbolem rozmanitých obtíží, s nimiž je světová organizace konfrontována. Autor analyzuje příčiny této neúspěšné operace, směs nezájmu samotné organizace i hlavních členských států, chyby v organizaci, chybné koncepce a nevyjasněné kompetence. „*Velkou chybou bylo, že při nasazení jednotek OSN neexistovala dlouhodobá strategie ani programy obnovy země.*“⁶

Hans-Georg Ehrhart pak v následujícím příspěvku rozebírá problémy zabezpečování míru v souvislosti se zcela změněnými mezinárodními podmínkami. Nejprve vysvětluje bezpečnostněpolitické důsledky vyplývající ze změn v mezinárodní situaci. Prosazuje tezi, že „nová rizika“ vyžadují lepší spolupráci při zvládání konfliktů, jež by postupně měla vést k utváření komplexního systému kolektivní bezpečnosti.

„*Po skončení studené války se výrazně změnila mezinárodněpolitická a bezpečnostní podmínky. Nyní velmoci podporují spolupráci při zajišťování bezpečnosti v takovém rozsahu, jaký by byl ještě donedávna považován za nerealistický. Sledují tuto politiku,... protože ji podporuje analýza nákladů a využití. Přízpůsobují se procesu globalizace.*“⁷ Autor přitom chápe, že vytvoření komplexního kolektivního systému bezpečnosti – ať již globálně v rámci Organizace spojených národů, či regionálně v rámci OBSE apod. – bude dlouhodobým procesem.

Konrad Klingenburg se ve své stati zabývá často opomíjeným aspektem předcházení konfliktům. Tento aspekt se stal důležitým úkolem Organizace spojených národů, jak o tom svědčí i Charta OSN, avšak v praxi se účinněji neprosadil. Teprve po předložení Agendy pro mír se začal těšit větší pozornosti vědy a politiky. Problémy spojené s novějšími mísemi „modrých baretů“ způsobily určité myšlenkové změny. Autor hledá odpovědi na otázky, jak zařadit předcházení konfliktům mezi politické nástroje OSN k zajištění míru, které orgány, postupy a regionální organizace jsou k dispozici jako možní partneři. Tím se zároveň snažil naznačit východisko z krize mírových akcí OSN.

„*Vzhledem k četným nedostatkům nejen v postupech a technikách, které OSN používá k prevenci konfliktů, ale i uvnitř příslušných orgánů, je nutné tyto orgány i s jejich postupy dále rozvíjet a posilovat. Šance pro to jsou po skončení studené války i přes všechny nepříznivé obraty od roku 1989 lepší než v dobách studené války.*“⁸

Druhá část recenzované publikace obsahuje *bibliografii k problematice zajišťování míru*. Nemůže být sice zcela kompletní už kvůli proměnám pojmu zajišťování míru v posledních letech, ale přesto tvoří dobrou základnu pro odborné studium. Pojem zajišťování míru je totiž dnes chápán mnohem širěji než v dobách studené války. Tehdy označoval novou techniku společného zvládání konfliktů, zpravidla vyslání neozbrojených vojenských pozorovatelů nebo jen lehce vyzbrojených mírových jednotek na základě čtyřnásobného konsenzu (Rady bezpečnosti OSN, soupeřících stran, subjektů vysílajících jednotky a plátců příspěvků). Postupně však tento pojem zahrnul též aktivity při pozorováních řádného průběhu voleb i při vojenském vynucení míru. Původně omezené, ale poměrně jasné chápání základních principů zabezpečování míru se vzhledem k radikálně změněným mezinárodním podmínkám rozšířilo, ale i zamlžilo. S tím jsou spojeny rovněž rozdílné koncepce a metody zajišťování míru, což se projevuje v praxi tím, že při řešení bezpečnostněpolitických problémů počítají více s OSN či s dalšími mezinárodními organizacemi.

Rozsáhlost problematiky si vyžádala diferencovaný přístup, rozdělení literatury do deseti kategorií. První kapitola představuje práce o kolektivní bezpečnosti, o reformě OSN a o mezinárodněprávních aspektech systému OSN, jakož i o mírových akcích. Druhá kapitola předkládá práce o možnostech předcházení konfliktům a upevňování míru. Třetí kapitola je věnována tematicce zabezpečování míru (peacekeeping). Na ni navazuje čtvrtá kapitola, která čtenáře seznamuje s pracemi zabývajícími se intervencí, tj. s takovým zvládáním konfliktů, které nevyklučuje použití vojenského nátlaku. Pátá kapitola obsahuje literaturu o regionálních organizacích a uskupeních zemí uvnitř i vně Evropy. Šestá a sedmá představují studie se specifickou problematikou různých zemí a světadílů i s konkrétními pohledy jednotlivých zemí na řešení bezpečnostních otázek. Osmá kapitola nabízí tematické příručky, tj. publikace, které zpracovávají téma zabezpečování míru prostřednictvím OSN buď komplexně, nebo jako součást pravidelné bezpečnostněpolitické analýzy. Devátá kapitola uvádí bibliografii a odborné časopisy a desátá kapitola pak obsahuje důležité dokumenty OSN týkající se zajišťování míru.

Na závěr své recenze bych chtěla dodat, že publikace *UN-Friedenssicherung 1985–1995* se nejen pokouší s pomocí analýzy mírových akcí OSN podnítit kritické hodnocení dosavadní politiky často citovaného „společenství států“, ale zároveň se snaží usnadnit i přístup k tematicky zaměřené odborné literatuře za posledních deset let.

Ivona Řezanková

---

¹ Ehrhart, H.-G., Klingenburg, K.: *UN-Friedenssicherung 1985–1995. Analyse und Bibliographie. Demokratie, Sicherheit, Frieden*, Band 99. Nomos Verlagsgesellschaft, Baden-Baden 1996, s. 13.

² Tamtéž, s. 25.

³ Tamtéž, s. 49.

⁴ Tamtéž, s. 68–69.

⁵ Tamtéž, s. 84–85.

⁶ Tamtéž, s. 107.

⁷ Tamtéž, s. 128.

⁸ Tamtéž, s. 139.